

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Evren Karabulut Demir
Oyun Evimiz

Gül Şendil
İstanbul Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik tutumlarının belirlenmesini sağlayacak bir ölçek geliştirmektir. Bu amaçla, “demokratik”, “otoriter”, “aşırı koruyucu” ve “izin verici” olmak üzere dört boyuttan oluşan 62 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışması için verilerin toplandığı örneklem grubu, 2-6 yaş arasında çocuğa sahip, düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeylerde olan 420 anne ve babadır. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak için ise ölçek, ebeveyn tutumlarını ölçen bir diğer ölçekle birlikte 56 anne ve babaya uygulanmıştır. Geçerlik çalışmaları çerçevesinde yapılan Temel Bileşenler ve Varimax Döndürmesi analizleri sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu şekilde ölçek 46 maddeyle son halini almıştır. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri “demokratik” boyut için .83, “otoriter” boyut için .76, “aşırı koruyucu” boyut için .75 ve “izin verici” boyut için ise .74 olarak bulunmuştur. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçları, bu çalışma ile oluşturulan Ebeveyn Tutum Ölçeği’nin (ETÖ), yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn tutum ve davranışları, ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveyn tutum ölçeği, ölçek geliştirme

Abstract

The purpose of the present study was to develop a scale which determines parenting attitudes towards children aged between 2 and 6. For this purpose, a scale with 62 items was developed. The scale consisted of four dimensions: democratic, authoritarian, overprotective, and permissive. Data were collected from a sample of 420 participants who were parents of children aged from 2 to 6 to test reliability and validity of the scale. Participants were selected from three different types of socioeconomic levels: low, middle, and high. The scale was also given to 56 parents to test the construct validity. According to the results of the principal component analysis with varimax rotation, 16 items were excluded from the scale. The final version of the scale consisted of 46 items. Internal consistencies for the democratic, authoritarian, overprotective, and permissive subscales were calculated and Cronbach’s alpha values were found as .83, .76, .75, and .74 respectively. The results of the validity and reliability analyses showed that Parents Attitude Scale (PAS) has sound psychometric properties.

Key words: Parenting styles and attitude, parent-child relationship, parenting attitude scale, scale development

Sosyalleşme, çocukların, kendi kültürlerinde kabul edilen değerleri, inançları ve davranış standartlarını edinme sürecidir (Mussen, Conger, Kagan ve Huston, 1984). Anne ve babalar, çocukların sosyalleşme sürecinde “tek” kaynak olmamasına rağmen bu süreçte en temel faktör olarak görülmeye devam edilmektedir. Çünkü çocuğun sosyal becerilerini, kişilik özelliklerini ve sosyal uyumlarını ve değerlerini edindiği hayatının bu döneminde ilk etkileşim, ailede başlar. Son yıllarda, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki, ebeveyn den çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkilenmeden çok, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirilerini etkilediği bir süreç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu karşılıklı etkileşime rağmen ebeveynler, özellikle de erken gelişim dönemlerinde çocuklarının bakım ve eğitiminden sorumlu olmaları nedeniyle daha fazla etkiye sahiptirler (Maccoby, 2002). Gelişim ile ilgili kuram ve yaklaşımlar, çocukların erken fiziksel ve sosyal çevresini belirlemedeki bu dönemlerini göz önüne alarak, ebeveynlik rolünü vurgulamaktadır (Maccoby, 2002; Miller, 1983). Dolayısıyla ebeveynlerin, özellikle de okul öncesi dönemde çocuk yetiştirme tutumlarının değerlendirilmesi önemlidir.

1930’lardan bu yana, ebeveyn doğasını tanımlama çabasıyla araştırmacılar tarafından farklı ebeveyn özellikleri ortaya konmuştur (Holden, 1997). Bu araştırmacıların önde gelen isimlerinden biri olan Baumrind (1966), okul öncesi dönemdeki çocuklarla yaptığı çalışmasında ebeveyn kontrolünün üç modeli olarak demokratik, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumlarını tanımlamıştır. Baumrind’e göre demokratik ebeveynler, çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğunda kurallara uymalarını isterler. Öncelikle sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar. Otoriter ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymalarını ve itaat etmelerini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadıklarında ceza uygulanır ve ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarının söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler (Baumrind, 1966). Otoriter ebeveynler, otoritenin sağlanmasına oldukça önem verirler ve çocukların bunu değiştirme çabalarını hemen bastırırlar (Maccoby ve Martin, 1983). İzin verici ebeveynler ise, çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar (Baumrind, 1966). Maccoby ve Martin (1983), ebeveynliği, ilgi/kabul (responsiveness) ve talep (demandingness) olmak üzere iki boyut üzerinden ele almışlardır. İlgi/kabul ve talep boyutlarının birbirleriyle kesiştikleri noktalara göre dört bölümlük bir ebeveyn özellik planı tanımlamışlardır. Talep ve kabul

etmede yüksek olan ebeveynleri demokratik; talepte yüksek fakat kabul etmede düşük olan ebeveynleri otoriter; talepte düşük, fakat kabulde yüksek olanlar izin verici; talepte de kabulde de düşük olan ebeveynler ihmalkar ebeveynler olarak nitelendirmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, Baumrind (1966; 1971) ve Maccoby ve Martin’in (1983) ileri sürdükleri ebeveyn tutum özelliklerinden yararlanarak, 2-6 yaşlar arasında çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendiren bir ölçek geliştirmektir. Yukarıda bu araştırmacılar tarafından öne sürülen ilgi/kabul boyutu, bir ebeveynin çocuğunu kabul etme, çocuğunun ihtiyaçlarıyla ilgilenme ve sıcaklık derecesiyle ilgilidir. Talep boyutu ise, bir ebeveynin taleplerde bulunması veya çocuğunu kontrol etmeye çalışmasının derecesi ile ilgilidir ve çocukların davranışlarını disipline ve kontrol etmeyi içerir. Hem ilgi/kabul hem de talep boyutu ebeveyn yatırımının göstergeleridir. Bu çalışmada, ilgi/kabul ve talep boyutlarına göre sınıflandırılan demokratik, otoriter ve izin verici boyutlardan yararlanılmıştır. Bununla birlikte özellikle ilgi/kabul boyutu ele alınırken ebeveynin sıcaklık özellikleri kullanılmamıştır. Bunun yerine bu boyut sadece, ebeveynin çocuğu kendisinden farklı, biricik bir birey olarak kabulü anlayışını ve çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenme derecesini tanımlayacak şekilde ele alınmıştır. Zira, Türk kültüründe ebeveynler, sevgi ve kontrolü birbirinden bağımsız olarak değerlendirmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990; Şingir, 1996). Ayrıca, bu boyutlara ilave olarak, Batı kültüründe çok yaygın olmayan ama kendi kültürümüzün ebeveynleri tarafından kullanıldığı bilinen aşırı koruyucu boyut da eklenmiştir (Kuzgun, 1991; Levy, 1966; Yavuzer, 1994).

Batı literatüründe çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin son 30 yılda çok sayıda araştırma yapılmasına karşın, ülkemizde bu konuya ilişkin kuramsal ve görgül yaklaşımların çok sınırlı olduğu görülmektedir (Yılmaz, 1999). Yapılan çalışmaların büyük bir kısmında ebeveynlerin tutum ve davranışları ile ergenlerin gelişimleri arasındaki ilişkiler incelenmiş (Argun, 1995; Akyıl, 2000; Berber, 1990; Çok, 1993; Doğan, 2001; Güroğlu, 2002; Heyndrickx, 2004; Kulaksızoğlu, 1985; Kuzgun, 1991; Tuzgöl, 1998) olmasına rağmen, özellikle okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin tutum ve davranışları konusunda sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Ülkemizde bu yaş grubuyla ilgili dört çalışma olduğu saptanmıştır (Erkan ve Toran, 2004; Mızrakçı, 1994; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005; Yalkın, 1994). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ile ilgili yapılmış çalışmalarda, ebeveyn tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla yurtdışında ve ülkemizde farklı ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçeklerden bazıları, ebeveyn tutum ve davranışlarını anne ve babalardan aldıkları veriler doğrultusunda değerlendirmektedir. Bu ölçekler:

Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilen ve LeCompte, LeCompte ve Özer (1978) tarafından Türkçeye uyarlanan "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği"; Robinson, Mandelco, Olsen ve Hart (2001) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Stilleri ve Boyutları Anketi"; Torun ve Öner tarafından geliştirilen "Aile Tutum Envanteri"; Uluğtekin tarafından geliştirilen "Ana-Baba Davranış Ölçekleri" (akt. Öner, 2006) ve Rohner, Saavedra ve Granum tarafından geliştirilen "Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeği"dir (akt. Öner, 2006). Ayrıca okul öncesi yaşta çocukların ebeveynlerine yönelik, Lovejoy, Weis, O'Hare ve Rubin (1999) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Davranış Ölçeği"; Sessa, Avenevoli, Steinberg ve Morris (2001) tarafından geliştirilen "Okul Öncesi Ebeveynlik Ölçeği"dir.

Bu ölçeklerden bazıları ise, çocuklar ve ergenler tarafından algılanan anne baba tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçekler: Epstein (1983) tarafından geliştirilen "Anne-Baba-Arkadaş Ölçeği"; Kuzgun tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Envanteri"; Bilal tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" (Gençler için); Polat tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" (Çocuklar için); Steinberg, Elmen ve Mounts tarafından geliştirilen ve Yılmaz tarafından uyarlanan "Anne-Baba Tutum Ölçeği"; Okman tarafından geliştirilen "Algılanan Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği" (akt. Öner, 2006); Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen "Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği" ve ebeveynlerin davranışlarına dair okul öncesi çocukların algılarını değerlendiren ve Sessa, Avenevoli, Steinberg ve Morris (2001) tarafından geliştirilmiş olan "Çocuk Kukla Görüşmesi-Ebeveyn Ölçeği"dir.

Görüldüğü gibi, çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş pek çok ölçek olmasına karşın özellikle de ülkemizde, ebeveynlerin, 2-6 yaş arasındaki çocuklarına yönelik tutumlarını değerlendiren bir ölçek bulunmamaktadır. Ebeveynlerin, erken dönemde çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını değerlendiren bir ölçek geliştirmek, erken müdahale çalışmalarına ışık tutması açısından çok önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, 2-6 yaş arasında çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendiren bir ebeveyn tutum ölçeği geliştirmektir.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmada iki farklı örneklem grubu yer almıştır. Birinci grubun verileri kapsamında ölçeğin faktör analizi, alt ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkileri, iç tutarlık analizi ve ölçek puanlarının demografik faktörlerle olan ilişkisi incelenmiştir. İkinci grubun verileri ile ise yapı geçerliği kapsamında ölçeğin Aile Hayatı

ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (AHÇYTÖ) ile ilişkisine bakılmıştır. Katılımcılar, araştırmaya katılmaya gönüllü olmak, eşyle bir arada yaşıyor olmak ve yaşı 2 ile 6 arasında değişen en az bir çocuğa sahip olmak ölçütlerine göre seçilmişlerdir.

Birinci örneklem grubunu, 250'si anne ve 170'i baba olmak üzere toplam 420 katılımcı oluşturmuştur. Babaların yaş ortalaması 36.9 ($S = 5.44$); annelerin yaş ortalaması ise 33.5'dir ($S = 4.97$). Çocukların yaş aralığı, 2-6 arasında olup, % 12.14'ü ($n = 51$) 2 yaşında; % 15.95'i ($n = 67$) 3 yaşında; % 20.48'i ($n = 86$) 4 yaşında; % 22.86'sı ($n = 96$) 5 yaşında ve % 28.57'si ($n = 120$) 6 yaşındadır. Çocukların % 52.9'u ($n = 222$) erkek, % 47.1'i ($n = 198$) kızdır; erkek çocukların yaş ortalaması 4.59 ($S = 1.31$); kız çocuklarının yaş ortalamaları 4.48'dir ($S = 1.22$). Anne ve babaların ekonomik ve eğitim düzeylerine göre dağılımları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Anne ve Babaların Eğitim ve Ekonomik Düzeylerine Göre Yüzde Dağılımları

	Anne		Baba	
	N	%	N	%
Eğitim Seviyesi				
İlkokul	22	9.2	11	6.6
Ortaokul	16	6.7	20	12
Lise	79	32.9	48	28.7
Lisans	110	45.8	68	40.7
Lisansüstü	13	5.4	20	12
Toplam	240	100	167	100
Ekonomik Seviye				
Düşük	27	10.8	28	16.5
Orta	133	53.2	85	50
İyi	90	36	57	33.5
Toplam	250	100	170	100

İkinci örneklem grubunu, 43'ü anne 13'ü baba olmak üzere 56 kişi oluşturmuştur. Babaların yaş ortalaması 35.92 ($S = 4.54$); annelerin yaş ortalaması ise 31.63'tür ($S = 4.60$). Çocukların % 37.9'u ($n = 22$) erkek, % 58.6'sı ($n = 34$) kızdır; erkek çocukların yaş ortalaması 4.23 ($S = 1.45$); kız çocuklarının yaş ortalamaları 3.71'dir ($S = 1.38$). Anne ve babaların ekonomik ve eğitim düzeylerine göre dağılımları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Anne ve Babaların Eğitim ve Ekonomik Düzeylerine Göre Yüzde Dağılımları

	Anne		Baba	
	N	%	N	%
Eğitim Düzeyi				
İlkokul + ortaokul	7	16.3	4	30.8
Lise	22	51.2	3	23.1
Üniversite +	14	32.6	6	46.2
Toplam	43	100	13	100
Ekonomik Düzey				
Düşük	14	32.6	3	23.1
Orta	17	39.5	6	46.2
İyi	12	27.9	4	30.8
Toplam	43	100	13	100

Veri Toplama Araçları

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). Çalışmada her iki katılımcı grubuna da uygulanan bu ölçek, araştırmacılar tarafından 2-6 yaş arasında çocuklara sahip olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir.

Hazırlanan ölçek likert tarzındadır. Oluşturulan maddeler davranış biçimleri şeklinde olup, her bir davranış biçiminin karşısında sıklık oranlarına göre farklılaşan 5 seçenek bulunmaktadır. Bunlar; “Her zaman böyledir”; “Çoğunlukla böyledir”; “Bazen böyledir”; “Nadiren böyledir” ve “Hiçbir zaman böyle değildir” şeklinde oluşturulmuştur. Böylece soru maddelerini yanıtlayan anne-babaların, söz edilen davranış ne sıklıkta yaptıklarını ifade etmeleri sağlanmıştır. Her madde için bu seçeneklerden biri işaretlenmektedir. Maddelerin puanlanmasında “Her zaman böyledir” 5, “Hiçbir zaman böyle değildir” ise 1 puan alır. Her boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanarak her boyut için bir puan elde edilmektedir. Yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada, ETÖ'nün boyutları belirlenirken, Baumrind'in (1966; 1971; 1995) çalışmalarında vurgulamış olduğu talep ve kabul boyutlarını temel olarak öne sürdüğü demokratik, otoriter, izin verici ebeveyn örüntüleri dikkate alınmıştır. Ayrıca aşırı koruyuculuk boyutu da ölçeğe alınmıştır. Ölçek maddeleri oluşturulurken, ebeveyn tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla yurtdışında ve ülkemizde geliştirilmiş 12 farklı ölçek gözden geçirilmiş, demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumları tanımlarına uyan 560 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bütün

maddeler incelendikten sonra öncelikle benzer ifadeler elenmiş, farklı ölçeklerden alınan birçok madde de, çeviri ifadelerindeki belirsizlikler nedeniyle çıkarılmıştır. Ölçeğin maddeleri oluşturulurken göz önünde bulundurulmuş bir başka nokta ise, kabul/ilgi boyutunu yansıtan ifadeler olmuştur. Bu boyut içerisinde yer alan sevgiyi ifade eden cümleler ölçeğe alınmamış, bununla birlikte sadece çocuğun bireyselliğini ifade eden, bir başka deyişle çocuğu ebeveynin kendinden farklı, biricik bir birey olarak kabulünü içeren cümlelere yer verilmiştir. Türk toplumunda sevgi ve kontrol birbirinden bağımsız değildir ve sıklıkla birlikte görülebilmektedir, oysa batı toplumlarında sevgi ve ilgi daha çok müsamahakar aile tanımı içinde yer almaktadır (Kağıtçıbaşı, 1990). Bu yüzden, bu ifadelerin kabul/ilgi'de yüksek olan demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu boyutların karışmasına yol açabileceği göz önünde bulundurularak, sevgi ifadesini içeren cümleler kullanılmamıştır. Aynı zamanda, geliştirilen ölçeğin 2-6 yaş arasındaki çocuklara yönelik davranışları ölçtüğü dikkate alınarak bu yaş grubuna uygun olmayan maddeler de (örn., “Derslerinde anlamadığı bir şey olursa çocuğuma yardım ederim”, “Gençlerin ailelerin seçeceği kişilerle evlenmesi gerektiği düşüncesindedir” gibi) havuzdan çıkarılmıştır. Bu şekilde belirlenen 89 madde, dört alt boyuta göre sınıflandırmak üzere, araştırmacılar tarafından belirlenen ve beş öğretim üyesinden oluşan bir jüriye verilmiştir. Kurul, maddeleri, birbirlerinden bağımsız olarak, uygun buldukları boyuta yerleştirmişlerdir. Kurul üyeleri tarafından aynı boyuta yerleştirilen ve ortak boyuta alınan 69 madde ölçeğe alınmıştır. Daha sonra, maddelerin anlaşılabilirliğini saptamak amacıyla farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 50 anne-babaya birebir uygulanmıştır. Anne-babalar tarafından anlaşılmayan 7 madde ölçekten çıkarılmış, böylece ölçekte 62 madde kalmıştır.

Ölçeğin maddeleri, aşağıda belirtilen ölçeklerden doğrudan ya da değiştirilerek alınmıştır: “Ebeveyn Stilleri ve Boyutları Anketi”nden 25, 6, 53, 45, 13, 39, 42, 37, 36, 41 ve 32. maddeler doğrudan, 17 ve 5. maddeler değiştirilerek; “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği”nden, 25, 97 ve 94. maddeler doğrudan, 47, 2 ve 48. maddeler değiştirilerek; “Anne-Baba-Arkadaş Ölçeği”nden 2, 5, 6 ve 15. maddeler doğrudan; “Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeği”nden 38 ve 21. maddeler doğrudan; 46. madde ise değiştirilerek; “Çocuk Yetiştirme Stilleri Raporu”ndan 44 ve 36. maddeler doğrudan, 4. madde ise değiştirilerek; “Ana-Baba Tutum Envanteri”nden 5, 61 ve 18. maddeler değiştirilerek; “Ana-Baba Tutum Ölçeği”nden 8. madde değiştirilerek alınmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan madde sayısı ise 11'dir.

Aile Bilgi Formu. Araştırmacı tarafından, ebeveynler ile ilgili demografik bilgileri elde etmek

amacıyla hazırlanmıştır. Her iki örneklem grubundaki anne ve babalara uygulanan bu formda yaş, eğitim ve ekonomik düzey gibi demografik bilgileri içeren toplam 9 soru bulunmaktadır.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ). Çalışmamızda yapı geçerliğini sınamak için AHÇYTÖ kullanılmıştır. Bu ölçeğin seçilmesinin nedeni, ETÖ gibi ebeveyne uygulanan bir ölçek olması ve yine sahip olduğu alt boyutlardan üçünün araştırmacıların ETÖ ile ölçmeyi hedeflediği boyutlara ile benzer olmasıdır. Çalışmada bu ölçek sadece ikinci örneklem grubuna uygulanmıştır.

Orijinal adı Parental Attitude Research Instrument (PARI) olan AHÇYTÖ, ana-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiş ve LeCompte, LeCompte ve Özer (1978) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ana-babalara, çocuk ve gençlere uygulanabilen, 60 maddeden oluşan ve zaman sınırlaması olmayan ölçek, beş alt boyut içermektedir. Bunlar, *Aşırı Annelik Boyutu*, 16 maddeden oluşmakta ve annenin çocuğun hayatına fazla karışmasını içermektedir. Aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun bunu anlaması gereğine inanma gibi konuları kapsamaktadır; *Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Boyutu*, 9 maddeden oluşmakta ve çocuğa eşit haklar tanıma, fikirlerini açıkça belirtmesini destekleme, onunla arkadaşlık etmek ve birçok şeyi paylaşmak gibi hususları içermektedir; *Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Boyutu*, 13 maddeden oluşmakta ve kadının kendi anne ya da başkalarına bağımlılığını desteklemek, sinirlilik, çocuklarla bir arada uzun süre kalmaktan hoşlanmamak ve yeni doğan bebeğin bakımından ürkemek gibi konuları kapsamaktadır; *Karı-Koca Geçimsizliği Boyutu*, 6 maddeden oluşmakta ve eşler arasındaki geçimsizliğin çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olmayışı gibi hususları içermektedir; *Baskı-Disiplin Boyutu*, 16 maddeden oluşmakta ve daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eden, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma, sıkı disipline inanma, çocuğu zorlama, anne-babanın mutlak hakimiyetine inanma gibi hususları içermektedir.

Boyutlardan elde edilen yüksek puanlar, yanıtlayanın o boyutta ifade edilen tutumu desteklediğini göstermektedir. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu dışında diğer boyutlardan alınan yüksek puanlar olumsuz ebeveyn tutumuna işaret etmektedir.

Psikometrik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği için, 34 kişilik bir kız öğrenci grubuna üç hafta ara ile yinelenen uygulanmasından elde edilen Spearman Korelasyon katsayıları .58 ile .88 arasında bulunmuştur. Ölçek daha

sonra alt, orta ve üst olmak üzere, üç sosyo ekonomik düzeyden (SED) gelen 179 anneye uygulanmış, yapılan analiz sonucu, her alt boyutun yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu, orta Alfa iç tutarlılık düzeyinin .64 olduğu saptanmıştır. Faktör analizi sonucunda dört faktör tanımlanmış, kalan maddelerden de 5. faktör tanımlanmıştır. Son haliyle ölçeğin, alt boyut iç tutarlılık değerlerinin .59 (demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu) ile .90 (baskı ve disiplin boyutu) arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçeğin faktör geçerliliği için anelerin SED'leri ile 5 faktör arasındaki korelasyona bakılmıştır. Buna göre, SED ile aşırı koruyucu anne boyutu ve baskı-disiplin boyutu arasında negatif, diğer faktörlerle pozitif korelasyon bulunmuştur (Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; LeCompte, LeCompte ve Özer, 1978; Öner, 2006;).

İşlem

Birinci gruba ETÖ, İstanbul'un Tuzla, Küçükyalı, Koşuyolu, Acıbadem, Göztepe, Kartal, Cevizli, Maçka ve Gebze semtlerinde bulunan 24 anaokuluna devam eden 2-6 yaş arasındaki çocuğun anne ve babalarına ayrı ayrı uygulanmıştır. Formlar kapalı bir zarf içinde, kurum müdürleri aracılığı ile ebeveynlere ulaştırılmıştır. Ayrıca, düşük ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarını anaokuluna veya herhangi bir kuruma gönderemeyebilecekleri göz önünde bulundurularak, araştırmacılar Dudullu ve Tuzla semtlerinde oturan düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin evlerine gitmiş ve formları buralardaki anne-babaların doldurmalarını sağlamıştır. Ölçeğin ilk sayfasında ebeveynlerin soruları nasıl cevaplandıracakları ile ilgili bilgi ve açıklama bulunmaktadır. Ölçeğin doldurulma süresi 15-20 dakika arasında değişmiştir. Anaokullarına ve evlere bırakılan 1000 formdan yaklaşık olarak 476'sı doldurularak geri verilmiştir. Bu formlardan eksik doldurulmuş veya eksik bilgi verilmiş olanları elenerek kalan 420 form değerlendirilmeye alınmıştır.

Yapı geçerliğini sınamak amacıyla, ikinci örneklem grubuna ETÖ ve AHÇYTÖ beraber uygulanmıştır. Ölçekler, Küçükyalı, Acıbadem ve Tuzla semtlerinde bulunan 3 anaokuluna devam eden 2-6 yaş arasındaki çocuğun anne ve babalarına ayrı ayrı uygulanmıştır. Ölçekler, katılımcılara birebir veya internet aracılığıyla uygulanmıştır. Her iki ölçeğin ilk sayfasında ebeveynlerin soruları nasıl yanıtlayacakları ile ilgili bilgi ve açıklama bulunmaktadır. Ölçeklerin doldurulma süresi 30-40 dakika arasında değişmiştir.

Bulgular

ETÖ'nün Geçerlik Analizleri

ETÖ'nün geçerliğini sınamak üzere ilk olarak faktör analizi kullanılmıştır. Böylelikle, ölçeğin oluşturul-

lurken hedeflenen alt boyutlara sahip olup olmadığı incelenmiştir. Örneklemin yeterliğini değerlendirmek üzere hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının (.80) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini sınavan Bartlett testi sonucunun ise anlamlı ($p < .0001$) olması dolayısıyla faktör analizinin yapılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir. Temel Bileşenler Analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde 18 faktör elde edilmiştir. Ancak özdeğerler ile ilgili grafik incelendiğinde, faktör sayısının dört ile sınırlandırılmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Temel bileşenler analizi faktör sayısı dört ile sınırlandırılıp yeniden yapılmış

ve dönüştürülmemiş bileşen matrisi incelendiğinde .30'un altında kalan ve birden fazla faktöre yüklenen ya da hiçbir faktöre yüklenmeyen 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Sonrasında Temel Bileşenler analizi ve Varimax döndürmesi tekrar yapılmıştır. Ortaya çıkan dört faktörlü yeni yapının toplam varyansın % 33'ünü açıkladığı görülmüştür. Varimax döndürmesi sonucu kalan 46 maddenin dört boyuttan da aldıkları faktör yükleri Tablo 3'te verilmiştir.

Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan dört boyut içerdikleri maddeler göz önünde bulundurularak isimlendirilmiştir.

Tablo 3. Ölçek Maddelerinin Dört Boyuttan Aldıkları Faktör Yükleri, Özdeğerleri Varyans Yüzdeleri ve Madde Toplam Korelasyonları

Faktör / Madde	Faktör Ağırlığı				Madde Toplam Korelasyonu	
	1	2	3	4		
Demokratik Tutum	19. Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.	.62			.54	
	50. Çocuğum bana birşey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.	.61			.53	
	29. Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.	.59			.50	
	9. Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.	.59			.50	
	25. Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.	.58			.50	
	18. Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.	.57			.51	
	14. Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.	.55			.47	
	31. Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.	.54			.45	
	53. Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.	.54			.48	
	57. Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.	.52			.48	
	3. Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.	.49			.42	
	22. Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.	.47			.40	
	8. Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.	.47			.38	
	51. Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.	.46			.39	
	7. Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.	.45			.37	
	17. Çocuğum iyi davrandığında onu överim.	.45			.36	
	39. Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.	.35			.30	
	Otoriter Tutum	49. Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.	.67			.52
		23. Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.	.63			.48
15. Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.		.61			.49	
32. Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.		.61			.40	
54. Çocuğuma karşı sabırsızım.		.56			.42	
12. Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.		.52			.41	
5. Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.		.51			.46	
55. En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.		.47			.39	
33. Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.		.46			.38	
14. Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.		.33			.32	
61. Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.		.30			.28	

Tablo 3 devam. Ölçek Maddelerinin Dört Boyuttan Aldıkları Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Varyans Yüzdeleri ve Madde Toplam Korelasyonları

Faktör / Madde	Faktör Ağırlığı				Madde Toplam Korelasyonu
	1	2	3	4	
Koruyucu Tutum	11. Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.			.73	.59
	26. Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.			.70	.57
	16. Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.			.67	.53
	6. Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.			.63	.51
	20. Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.			.58	.46
	37. Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.			.51	.40
	62. Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.			.51	.38
	28. Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.			.45	.36
	56. Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.			.38	.25
İzin Verici Tutum	1. Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.			.66	.49
	45. Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.			.65	.50
	47. Çocuğumu şımartırım.			.61	.46
	21. Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.			.61	.45
	40. Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.			.54	.40
	42. Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.			.48	.31
	59. Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.			.45	.34
	60. Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.			.44	.37
	30. Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.			.42	.32
	Özdeğer (Eigenvalue)	5.85	4.15	3.20	2.45
	Varyans (%)	12.34	8.80	6.80	5.21

Birinci faktör, çocuğun ayrı bir kişi olduğunu kabul etmeyi, bağımsız bir kişilik geliştirmesini ve fikirlerini açıkça ifade etmesini teşvik etmeyi içerdiği için *demokratik tutum* olarak; ikinci faktör, çocuğun ayrı bir birey olduğu kabulünün olmayışını, tersine ebeveynin çocuğun sahibi olduğu anlayışını, tek yönü iletişimi, baskıyı, kurallara koşulsuz itaati, sözel ve fiziksel ceza gibi konuları içerdiği için *otoriter tutum* olarak; üçüncü faktör, çocuğun kendi başına yetemeyeceği, bu nedenle sürekli korunması gerektiği inancını, uygun olmayan müdahaleleri, aşırı kontrolü ve çocuğa sorumluluk vermekten kaçınmayı içerdiği için *aşırı koruyucu tutum* olarak ve dördüncü faktör, çocuğun her yaptığını hoş karşılamak, çok fazla özgürlük tanıma ve çocuğu şımartma gibi konuları içerdiği için *izin verici tutum* olarak isimlendirilmiştir.

Ayrıca, her bir maddenin faktör puanı ile olan korelasyonları Tablo 3'te verilmiştir. Bu değerlerin .20'nin üzerinde olması, maddelerin ayırt edici olduğunu göstermektedir (Klein, 1986).

Yapı geçerliğine yönelik olarak, ETÖ boyutları arasındaki, ETÖ genel toplam puanı ve boyutlar ara-

sındaki ilişkiler incelenmiş olup Pearson Korelasyon katsayıları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, demokratik ve otoriter boyutları arasında, otoriter ve aşırı koruyucu boyutları arasında, otoriter ve izin verici boyutları arasında, aşırı koruyucu ve izin verici boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif ilişki tespit edilmiştir. Yine ETÖ genel toplam puan ve tüm boyutlar arasında da anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur.

Yine yapı geçerliği kapsamında, ayrıca ETÖ ve AHÇYTÖ boyutları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili olmaması nedeniyle, bu analizlere AHÇYTÖ'nin *ev kadınlığı rolünü reddetme* ve *karı-koca geçimsizliği* alt boyutları dahil edilmemiştir. Elde edilen Pearson Korelasyon katsayıları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5'te görüldüğü gibi AHÇYTÖ'nin aşırı annelik ve ETÖ'nün koruyucu boyutları arasında; AHÇYTÖ'nin demokratik ve ETÖ'nün demokratik boyutları arasında; AHÇYTÖ'nin disiplin ve ETÖ'nün hem koruyucu, hem de otoriter boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif ilişkiler; AHÇYTÖ'nin

demokratik ve ETÖ'nün otoriter boyutları arasında ise anlamlı negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

ETÖ'nün Güvenirlik Analizi

ETÖ boyutlarının güvenilirliklerini tespit etmek üzere iç tutarlık katsayıları incelenmiş, her bir boyutun Cronbach Alfa güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Analizler, araştırmaya katılan 420 anne ve baba yanıtları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Boyutların Cronbach alfa güvenirlilik katsayıları demokratik boyut için .83, otoriter boyut için .76, aşırı koruyucu boyut için .75 ve izin verici boyutu için .74'tür.

Demografik Özellikler ve ETÖ Boyutları Arasındaki İlişkilerin Analizleri

ETÖ boyutlarından alınan puanların ebeveynlerin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile incelenmiştir. Annelerin demokratik boyut puanları ortalaması 75.98 ($S = 6.52$) iken, babaların demokratik boyut puanları ortalaması 73.36 ($S = 8.02$) olmuştur. Anne ve babalar arasında demokratik boyut puanlarına göre anlamlı bir fark vardır ($t_{418} = -3.67$, $p < .01$). Buna göre, anneler, babalardan daha demokratiktir. Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici boyutlarında anne ve babalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Katılımcı grubunun eğitim düzeyi ile ETÖ boyutları arasındaki ilişkiler Spearman korelasyon analiziyle incelenmiştir. Baba eğitim düzeyi ile ETÖ'nün demokratik ($\rho = .23$, $p < .01$), aşırı koruyucu ($\rho = .17$, $p < .05$) boyutları arasında pozitif anlamlı ilişkiler; izin verici ($\rho = -.22$, $p < .01$) boyutuyla negatif anlamlı ilişki vardır. Buna göre, babaların eğitim düzeyi arttıkça demokratik ve aşırı koruyucu tutumları artmakta, izin verici tutumları da azalmaktadır. Baba eğitim düzeyi ile otoriter boyut arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Anne eğitim düzeyi ile ETÖ'nün demokratik ($\rho = .14$, $p < .01$), otoriter ($\rho = .16$, $p < .01$) ve aşırı koruyucu ($\rho = .30$, $p < .05$) boyutları arasında pozitif anlamlı ilişkiler vardır. Buna göre annenin eğitim düzeyi arttıkça, demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu tutumları da artmaktadır. Anne eğitim düzeyi ile izin verici boyutu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Anne ve babaların ETÖ'ye verdikleri tepkilerin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile analiz edilmiş olup, sonuçta anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çocukların yaşı ile bu çocukların ebeveynlerinin aldıkları ETÖ boyut puanları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analiziyle incelenmiş olup, anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 4. ETÖ Boyutları ve Genel Toplam Puanı Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

ETÖ	Demokratik	Otoriter	Koruyucu	İzin verici	Genel Toplam Puan
Demokratik	1.00				
Otoriter	.27*	1.00			
Koruyucu	.03	.23*	1.00		
İzin verici	.08	.13*	.17*	1.00	
Genel Toplam Puan	.60*	.67*	.61*	.45*	1.00

* $p < .01$

Tablo 5. ETÖ ve AHÇYTÖ Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	ETÖ Demokratik	ETÖ Otoriter	ETÖ Koruyucu	ETÖ İzin Verici
AHÇYTÖ Aşırı Annelik	-.03	.21	.51**	-.05
AHÇYTÖ Demokratik Tutum	.51**	-.28*	.11	.07
AHÇYTÖ Baskı-Disiplin	-.26	.39**	.46**	-.01

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tartışma

Literatürde çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını ölçen çeşitli ölçekler bulunmasına karşın, çocukların sosyalleşmesinde kritik öneme sahip olan okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin, çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını değerlendiren oldukça az sayıda ölçek bulunmaktadır. Ülkemizde böyle bir ölçeğin bulunmaması nedeniyle bu boşluğu doldurmak amacıyla, 2-6 yaş arasında çocuklara sahip olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirecek bir araç olan, ETÖ geliştirilmiştir.

Öncelikle ETÖ'nün psikometrik özellikleri incelendiğinde, yapılan faktör analizinde dört faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır. Yapılan geçerlik analizleri sonucunda demokratik, otoriter, "aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere dört alt boyut ve 46 maddeden oluşan ölçeğin geçerli olduğu ortaya konmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının ölçekten elde edilen toplam puanla gösterdiği anlamlı ve yüksek düzeydeki ilişkiler bu boyutların genel bir yapıyı ölçmeye hizmet ettiği dolayısıyla ölçeğin geçerliğini desteklediği söylenebilir.

Geliştirilen bu ölçeğin faktörlerinin, yine ebeveyn çocuk yetiştirme tutumlarını ölçen AHÇYTÖ'nin aynı tutumu ölçen alt boyutlarıyla gösterdiği yüksek düzeydeki anlamlı korelasyon değerleri, ölçeğin geçerliğini gösteren başka bir bulgudur.

Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliğine yönelik iç tutarlılık yöntemiyle yapılan analizlerde, .74 - .83 arasında elde edilen güvenilirlik katsayılarının yüksek oluşu ise ölçeğin güvenilirliği için önemli kanıtlar olarak ele alınmıştır.

Ölçeğin alt boyutları arasında yapılan korelasyon analizleri sonucunda, otoriter ve demokratik boyut arasında ve yine otoriter boyutla hem aşırı koruyucu hem de izin verici boyutlar arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, ebeveynlerin ebeveynlik davranışlarını değerlendirirken kendilerini neredeyse dört boyutta da ifade ettiklerini ve bunun da kültürümüze özgü bir tarz olduğunu düşündürmektedir. Örneğin ebeveyn çocuk ilişkisi konusundaki gözlemlerimiz, ebeveynlerin çocuklar için tehdit oluşturacağını düşündükleri bir durumda otoriter ya da koruyucu davranırken, çocuklarının gece yatış saati gibi daha az tehdit edici bir durumda aşırı izin verici davranabildiğini göstermektedir. Yine oyuncak seçimi konusunda son derece demokratik davranışlar sergileyen bir ebeveynin, çocuğun yemek yeme düzeni söz konusu olduğunda otoriter bir tavır sergileyebildiği gözlenmiştir.

Araştırma bulgularımızdan biri otoriter ve aşırı koruyucu boyutları arasında bulunan pozitif yönde ilişkiydi. Bu beklenir bir sonuçtur, zira her iki ebeveyn davranışının altında yatan talep ve kontrol boyutu yük-

sek ve yine çocuğun bireysel kabulü anlayışı düşüktür. Yani hem otoriter hem de aşırı koruyucu ebeveynlerde çocuğunun eşsiz, biricik bir birey olduğu kabulü yoktur. Onlara göre çocuklar ancak ebeveynlerin denetimi ve gözetimi ile ve sürekli kontrol ile iyi eğitilirler ya da zararlardan korunabilirler (Darling ve Steinberg, 1993; Kuzgun, 1991; Maccoby ve Martin, 1983). Her iki boyutun da çocuklarının bireyselliklerini ve bağımsızlıklarını göz ardı etme noktasında kesişmeleri, aralarındaki ilişkiyi açıklamaya yardımcı olur. Le Compte, Le Compte, ve Özer (1978) AHÇYTÖ'nin aşırı annelik ve baskı disiplin alt boyutları arasında da benzer şekilde istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyon bulmuşlardır.

Çalışmamızın bir diğer sonucu, otoriter ve demokratik boyutlar arasında bulunan pozitif ilişkidir. Bu ilişki her iki boyutta da ortak olan kontrol boyutundan kaynaklanmaktadır. Talep etme ve kontrol hem demokratik boyutta hem de otoriter boyutta vardır fakat ikisinin de ayrılan noktaları, kontrolü uygulama biçimleridir. Demokratik ebeveyn de otoriter ebeveyn gibi kural koyar, fakat demokratik ebeveyn çocuğu için kurallar koyarken hem çocuğunun bireyselliğini kabul eder, hem de neden kural koyduğunu belirtir. Oysa otoriter ebeveyn, kontrolü uygularken bağırma, azarlama veya fiziksel ceza yöntemlerini kullanır. Her iki boyut arasında anlamlı bir ilişkinin görülmesi kontrol boyutunun yüksek olmasından, bununla birlikte faktör analizi sonucunda ayrı tutumlar olarak bir grup oluşturmaları ise bu kontrolü ifade etme biçimleri ve çocuğun bireyselliğini kabul biçimlerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Baumrind de (1971) ebeveyn tutumlarını gruplarken, bir çalışmasında demokratik ve otoriter tutumun kesiştiği noktadan bahsetmektedir. Bu çalışmasında Baumrind, otoriter ve demokratik tutumu 2 alt boyuta ayırmıştır. Otoriter tutumun ilk boyutuna giren ebeveynler reddedici olmayan otoriter ebeveynlerdir (katı disiplin uygulamada yüksek, bağımsızlığı ve bireyselliği destekleme konusunda düşük, pasif-kabul ve uzlaşmazlığı teşvik etmede düşük), ikinci alt boyuta giren ebeveynler ise, birinci alt boyutun bütün kriterlerini karşılayan ve ayrıca reddedici olan ebeveynlerdir. Demokratik tutumun ilk boyutuna giren ebeveynler demokratik ve uzlaşmacı ebeveynlerdir. Bu ebeveynler otoriter ebeveynler gibi pasif-kabulde yüksek puan alan ebeveynlerdir; otoriterlerden farkları ise bu ebeveynlerin aynı zamanda bağımsızlığı ve bireyselliği desteklemeleridir. Bu durumda demokratik ebeveynliğin bu boyutu otoriter tutumla örtüşebilmektedir. Dolayısıyla Baumrind'in çalışması da, bu çalışmada görülen, demokratik ve otoriter tutum arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir. Chao da (1994), geleneksel Çin çocuk yetiştirme örüntüsünün ne demokratik ne de otoriter olduğunu, bunun yerine hem demokratik hem

de otoriter olduğunu göstermiştir.

Çalışmamızda ETÖ'nün yapı geçerliğini sınamak için ETÖ, anne babalara, ebeveyn tutumlarını değerlendiren AHÇYTÖ ile beraber uygulanmış ve her iki ölçeğin de boyutları arasında ilişkiler tespit edilmiştir. AHÇYTÖ aşırı annelik ve ETÖ koruyucu; AHÇYTÖ demokratik ve ETÖ demokratik; AHÇYTÖ disiplin ile ETÖ otoriter ve koruyucu boyutları arasında istatistik açıdan anlamlı pozitif ilişki; AHÇYTÖ demokratik ve ETÖ otoriter boyutları arasında ise anlamlı negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, ETÖ'nün yapı geçerliğine sahip bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmada, ayrıca, katılımcı grubunun demografik özellikleri ile ETÖ boyutları arasındaki ilişkiler açısından da bazı bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerin davranışlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiğini, annelerin, demokratiklik boyutunda babalardan anlamlı derecede daha yüksek puan aldıklarını göstermektedir. Bunun nedeni, kültürümüzde babaların daha otoriter davranış özelliklerini benimsemiş olmaları ile açıklanabilir.

Bu çalışmanın bir diğer bulgusu, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve ETÖ boyutları arasında görülen farklılıktır. Babaların demokratik ve aşırı koruyucu davranışları eğitim düzeyleri ile beraber bir artış; izin verici davranışlarında düşüş göstermiştir. Annelerin demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu davranışları eğitim düzeyleri ile birlikte artmaktadır. Mızrakçı da (1994) çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmış, anne babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe demokratik tutuma eğilimlerin arttığını belirtmiştir.

Çalışmanın son bulgusu, anne babaların ETÖ ye verdikleri tepkilerin, çocukların cinsiyetlerine göre değişiklik göstermemesidir. Bu bulgu, Sunar'ın (2002), çalışmasında ortaya çıkan sonuçla benzerlik göstermektedir. Sunar çalışmasında, üç neslin ebeveyn tutumlarını karşılaştırmış ve ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına eşitlikçi bir davranış içinde olduklarını ortaya koymuştur. Sümer ve Güngör de (1999), 279 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmasında, kız ve erkek öğrenciler arasında ebeveynlerinden algıladıkları çocuk yetiştirme tarzı açısından bir farklılık olmadığını bulmuştur.

Bütün bu bulgular dikkate alındığında, 2-6 yaş arasında çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek amacıyla ülkemizde geliştirilen ilk ölçek olma niteliğini taşıyan ETÖ'nün, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte alanda geliştirilen diğer tutum ölçeklerinde olduğu gibi, ETÖ'nün geliştirilme yöntemi konusunda bazı sınırlılıklar olduğundan da söz etmek gerekir. Ramey'nin de (2002) belirttiği gibi, sadece kişilerden alınan bilgilere dayanarak yapılan bu türden çalışmalarda, kişilerin kendilerini olduğundan daha farklı yansıması

ya da kendi davranışlarına ilişkin iç görüşlerinin yeteri kadar gelişmemiş olması gibi sakıncalar vardır. Bu dezavantajları ortadan kaldırmak için, kişilerden alınan bilgilerin, doğal ev gözlemleri ve yapılandırılmış etkileşim gözlemleri ile desteklenmesi gerekir. Ayrıca ileride bu ölçeğin kısa formu üzerinde çalışılması uygulama zamanını kısaltmak açısından yararlı olabilir.

Kaynaklar

- Akyıl, Y. (2000). *Perceived parental child-rearing practices and social anxiety in Turkish adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Argun, Y. (1995). *Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının ortaokul öğrencilerinin denetim odağı üzerine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Bahçıvan-Saydam, R. ve Gençöz, T. (2005). Aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve kendilik değerinin gençler tarafından belirlenen davranış problemleri ile olan ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (55), 61-74.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37 (4), 887-908.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4 (1), 1-103.
- Baumrind, D. (1995). *Child maltreatment and optimal caregiving in social contexts*. New York: Garland Publishing Inc.
- Berber, Ş. (1990). *Sosyo-ekonomik faktörlerin ve anne baba tutumlarının okul başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Chao, K. R. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65, 1111-1119.
- Çok, F. (1993). *Üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve bunun anababa tutumlarıyla ilişkisi: Ankara Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: Integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Doğan, S. (2001). *Farklı sosyo-ekonomik düzeylere mensup ergenlik çağındaki kız ve erkeklerin saldırgan davranışlarıyla ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi.
- Epstein, S. (1983). *Scoring and interpreting of the mother-father-peer scale*. Yayınlanmamış makale. Amherst: Department of Psychology, University of Massachusetts.
- Erkan, S. ve Toran, M. (2004). Alt sosyo ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 91-97.
- Güroğlu, B. (2002). *Prediction of academic achievement in Turkish adolescents from attachment style and mother's parenting style variables*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Heyndrick, F. (2004). *The role of parenting and family background on Turkish Adolescents' academic achievement*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Holden, W. G. (1997). *Parents and the dynamics of child rearing*. United States: Westview Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan-aile-kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kline, P. (1986). *A handbook of test construction*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Kulaksızoğlu, A. (1985). *Ergen-aile çatışmaları ile annelerin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Kuzgun, Y. (1991). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi, *Aile Yazıları*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Lovejoy, M. C., Weis, R., O'Hare, E. ve Rubin, C. E. (1999). Development and initial validation of the parent behavior inventory. *Psychological Assessment*, 11 (4), 534-545.
- Le Compte, G., Le Compte, A. ve Özer, S. A. (1978). Üç sosyo-ekonomik düzeyde, Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*, 1 (1), 5-9.
- Levy, D. (1966). *Maternal overprotection*. New York: W. W. Norton and Company Inc.
- Maccoby, E. (2002). Parenting effects: Issues and controverties. J. G. Borkowski, L. S. Ramey ve M. Bristol-Power, (Ed.), *Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual and social-emotional development* içinde (35-46). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Maccoby, E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington ve P. H. Mussen, (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: Demografik özellikleri, kendi yetiştirilme tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Miller, P. H. (1983). *Theories of developmental psychology*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Mussen, P. H., Conger, J. J., Kagan, J. ve Huston, A. C. (1984). *Child Development and Personality*. New York: Harper & Row, Publishers.
- Öner, N. (2006). *Türkiyede kullanılan psikolojik testlerden örnekler: Bir başvuru kaynağı* (2. baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Ramey, S. (2002). The science and art of parenting. J. G. Borkowski, L. S. Ramey ve M. Bristol-Power, (Ed.), *Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual and social-emotional development* içinde (47-71). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Robinson, C. C., Mandelco, B. L., Olsen, S. F. ve Hart, C. H. (2001). The parenting styles and dimension questionnaire. J. Touliatos ve B. Perlmutter, (Ed.), *Handbook of family measurement techniques* içinde. Thousand Oaks, Sage.
- Schaefer, E. S. ve Bell, R. Q. (1958). Development of a parental attitude research instrument. *Child Development*, 29, 339-361.
- Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59, 226-235.
- Sessa, M. F., Avenevoli, S., Steinberg, L. ve Morris, S. A. (2001). Correspondence among informants on parenting: Preschool children, mothers and observers. *Journal of Family Psychology*, 15 (1), 53-68.
- Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class family. R. Liljestrom ve E. Özdalga, (Ed.), *Autonomy and dependence in the family* içinde (217-237). İstanbul: Swedish Research Institute.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 35-58.
- Şingir, H. (1996). *Anne ve babanın çocuğa uyguladığı ceza ile çocuğun anne ve babaya karşı sevgisi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Yağmurlu, B., Sanson, A. ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (55), 1-20.
- Yalkın, S. (1994). *Parental expentacies of developmental time-tables, child rearing attitudes and actual child development*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 3 (1), 99-118.

Summary

Parent Attitude Scale (PAS)

Evren Karabulut Demir
Oyun Evimiz

Gül Şendil
İstanbul University

Developmental theories and approaches emphasize the role of parents on determining the early physical and social environment of children, and specifically dwell on child rearing attitudes in preschool ages (Maccoby, 2002; Miller, 1983). Although, there are three scales measuring the child rearing attitudes and behaviors of parents who have children in the preschool ages (Lovejoy, Weis, O'Hare & Rubin, 1999; Sessa, Avenevoli, Steinberg & Morris), there is no such a scale related to this subject in Turkey. Therefore, the purpose of the present study was to develop an instrument evaluating the child rearing attitudes of parents who have children in the age group 2-6 in order to fill the gap in this field and enlighten the studies of early intervention.

Baumrind (1966) has defined three parenting styles: authoritarian, authoritative and permissive parenting. Maccoby and Martin (1983) took parenting in hand over two aspects as responsiveness and demandingness and described a characteristic plan of parenting with four groups according to the points these two aspects intersect on. The responsive dimension is concerned with the degree of parents' accepting their child, interesting with their child's necessities and warmth to their child. And demand dimension is concerned with the degree of parents' demanding or trying to control their children, and includes disciplining and controlling the behaviors of children. In this study, the authoritative, authoritarian and permissive dimensions, which are classified according to the responsive and demand dimensions, have been utilized. Additionally, the overprotection dimension, which is known to be used by the parents of our own culture but not very common in the western cultures, have been added to the scale (Kuzgun, 1991; Levy, 1966; Yavuzer, 1994).

Method

Participants

Two different sampling groups took part in the research. Factor analysis of the scale, the relation of

subscales with each other, the internal consistency analysis and the relation between the scale and the demographic characteristics of the subjects were examined on the data obtained from the first group. With the data of the second group, the relation of the instrument with "Parental Attitude Research Instrument" was studied within the context of construct validity. Participants were chosen according to the criteria of being volunteer for the study, living together with his/her partner and having at least a child in the age group of 2-6. The first sample consisted of 420 participants; 170 of whom were fathers and 250 of whom were mothers. The average age of the fathers was 36.9 years ($SD = 5.44$) and the average age of the mothers was 33.5 ($SD = 4.97$). Among children, 52.9 % ($n = 222$) of the children are boys, 47.1 % ($n = 198$) of the children were girls. The average age of the boys was 4.59 ($SD = 1.31$); the average age of the girls was 4.48 ($SD = 1.22$). The total number of the second sample was 56, consisting of 43 mothers and 13 fathers. The average age of the fathers was 35.92 ($SD = 4.54$) and the average age of the mothers was 31.63 ($SD = 4.60$); and 37.9 % ($n = 22$) of the children consisted of boys and 58.6 % ($n = 34$) of the whole children were girls. The average age of the boys is 4.23 ($SD = 1.45$), the average age of the girls is 3.71 ($SD = 1.38$).

Instruments

Parent Attitude Scale (PAS). The scale was developed by the researchers in order to measure the child rearing behaviors of parents, who have children between the ages of 2 and 6. Each item on the scale was rated on a 5-point Likert type scale ranging from 0 (It is never like that) to 5 (It is always like that). High points from the scale mean adopting the attitude style which is represented by that dimension. The PAS consisted of 4 dimensions: authoritative, authoritarian, permissive, and overprotection. The first three dimensions were theoretically selected as suggested by Baumrind (1966; 1971; 1995) and Maccoby and Martin (1983). Overprotection dimension was selected according to the

results of the studies on the parenting styles of Turkish parents.

In the development of the scale, first, an item pool with 560 items was prepared representing authoritative, authoritarian, permissive and overprotection parenting styles. Items were selected from the scales either developed abroad or in Turkey. Then, the items were examined according to redundancy and ambiguity; and 471 items were deleted. The remained 89 items were given to 5 judges and asked to classify the items onto four subscales. Finally, the 69 items that were agreed on by all judges were consisted of the scale. After selecting the items, they were applied to 50 parents face to face to test the comprehensibility of the items. Since seven items were not clearly understood and removed from the instrument, the final version of the scale was ended up with 62 items.

The Family Inquiry Form. There were totally nine questions to collect data related to the demographic characteristics of the parents.

Parental Attitude Research Instrument (PARI). The scale was developed by Schaefer and Bell (1958) in order to determine the parenting attitudes. The scale was adopted into Turkish by LeCompte, LeCompte and Özer (1978). It consists of 60 items and includes five sub-dimensions as extreme mothering or overprotection, democratic or equality, rejection of homemaking role, marital conflict and strict discipline (Bahçivan-Saydam & Gençöz, 2005; LeCompte, LeCompte & Özer, 1978; Öner, 2006).

Procedure

Research was carried out in either kindergarten in several regions of İstanbul or in the houses of the subjects. Instruments were applied either face to face or throughout internet. Information and explanation about how parents will answer the questions are available at the first page of both instruments. Time to fill the instruments ranged from 30 minutes to 40 minutes.

Results

The Validity and Reliability Analyses of PAS

Since the coefficient of Kaiser-Meyer-Olkin was .80 and Bartlett test was statistically significant ($p < .001$), the factorability of the correlation matrix of the sample was found as adequate. The initial principal component analysis extracted 18 factors with eigenvalues greater than one. However, when scree plot was examined, four factor solution seems to appropriate

for the data. Then, principal component analysis was conducted for four factor solutions. The items with factor loadings lower than .30 and loaded on more than one factor were deleted. Then, principal component analysis with varimax rotation for the four factors was reconducted and the four factor solution was explained 33 % of the total variance.

Concerning the construct validity of the scale, the correlations between the PAS total scores and the PAS factor were calculated. The correlations between authoritative and authoritarian dimensions, authoritarian and overprotective dimensions, authoritarian and permissive dimensions, and overprotective and permissive dimensions were found as positive and significant. The correlations between the total score of the PAS and its' subscales were also positive and significant. Furthermore, the correlations between the PAS and the PARI dimensions were studied within the range of construct validity. The positive correlations between excessive motherhood dimension of the PARI and overprotective dimension of the PAS, democratic dimension of the PARI and authoritative dimension of the PAS, discipline dimension of the PARI and both the overprotective and authoritarian dimensions of the PAS were significant. However, the correlation between democratic dimension of the PARI and authoritarian dimension of the PAS was negative and significant.

Reliability Analysis of PAS

Cronbach's alpha coefficients of the subscales were .83 for authoritative dimension, .76 for authoritarian dimension, .75 for overprotective dimension and .74 for permissive dimension.

Discussion

First of all, the principal component analysis with varimax rotation yielded a factor solution for the scale as authoritarian, overprotective and permissive parenting styles. The final version of the scale was consisted of 46 items. The correlations between the total score of the PAS and the subscales were significant and relatively large as an indicator of the convergent validity of the scale. The internal consistency of the subscales were also found relatively large (Cronbach's alpha values: ranging from .74 to .83). When all these findings are taken into consideration, the PAS developed to measure parenting styles of parents who have children between the ages of 2 and 6 has sound psychometric properties.